

УДК 336.145.2

Я.І. Чабан

аспірант
Класичний приватний університет**КОНЦЕПЦІЯ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ СТРУКТУРИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ**

У статті запропоновано концепцію оцінювання впливу структури податкових надходжень на соціально-економічний розвиток регіону, яка дає можливість обрати найбільш адекватну та відповідну стратегію розвитку соціально-економічного розвитку регіону.

Ключові слова: податкові надходження, соціально-економічний розвиток, прогнозування, сценарії, місцевий бюджет, доходи, видатки, фінансування.

I. Вступ

Сучасний стан економіки України формується під впливом рівня соціально-економічного розвитку кожного її регіону. Для найшвидшого подолання наслідків фінансової кризи у державі необхідно оцінити та проаналізувати соціально-економічний стан кожної територіальної одиниці для розробки ефективної стратегії розвитку як на місцевому, так і на державному рівні. Фундаментом стратегії розвитку є система забезпечення та фінансування місцевих бюджетів, основною часткою якої є податкові надходження. Як нестача, так і надлишок податкових надходжень до місцевих бюджетів є результатом соціально-економічного розвитку регіону, що зумовлює актуальність дослідження.

II. Постановка завдання

Мета статті – запропонувати концепцію оцінювання впливу структури податкових надходжень на соціально-економічний розвиток регіону.

III. Результати

Питання впливу фінансових ресурсів місцевих бюджетів на рівень соціально-економічного розвитку розглядали такі провідні вчені, як: І.О. Горленко, М.І. Долішній, О.П. Кириленко, В.С. Кравченко, І.О. Луніна, В.І. Павлов, Д.М. Стеченко, Л.Л. Тарангул. Проте неузгодженість соціально-економічного розвитку, специфіка регіонального фінансування та забезпечення потребують подальшого дослідження.

Соціально-економічний розвиток регіону передбачає взаємопов'язаний функціональний розвиток його складових з урахуванням оптимального використання його потенціалу, що дає змогу забезпечити досягнення поставлених державних і регіональних цілей. Концепція соціально-економічного розвитку заснована на інтегрованому, системному і комплексному погляді на процес функціонування соціально-економічної системи регіону на різних етапах її розвитку. На базі формалізації методів і моделей податково-бюджетної політики створено структурно-функ-

ціональну схему концепції оцінювання впливу структури податкових надходжень на соціально-економічний розвиток регіону, яка будується на ідеї інтегрованого підходу, забезпечивши таким чином можливість оцінити перспективи соціально-економічного розвитку регіону і зробити рекомендації щодо стратегічних напрямів його розвитку (див. рис.). У структурі запропонованої концепції виділено такі елементи: соціально-економічний розвиток регіону; місцевий бюджет; моделювання впливу структури податкових надходжень на рівень соціально-економічного розвитку регіону.

Першочерговим етапом розробки стратегії розвитку регіону є визначення стратегічних цілей, які відповідають існуючим ринковим умовам. Серед можливих цілей розвитку регіону автор виділяє економічне зростання регіону, підкріплене зростаючим соціальним добробутом населення. Визначимо економічні показники, що здійснюють вплив на формування рівня соціально-економічного розвитку регіону, на основі яких визначаються сценарії стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку регіону.

Поточний стан соціально-економічного розвитку регіонів характеризується за [1] 48 показниками, а за [2] 35 показниками, які згруповано за такими категоріями: інвестиційна та інноваційна активність, робочі місця, бюджетний і фінансовий результат, оплата праці та розвиток споживчого ринку, безпека життя, платіжна дисципліна, показники аналізу реагування місцевими органами виконавчої влади на звернення громадян.

На наш погляд, при формуванні системи показників впливу на рівень соціально-економічного розвитку регіону необхідно керуватись не їх кількістю та значенням, а узгодженістю, коректністю та ієрархічністю. Сучасні системи показників поєднують багато факторів, на які не можуть вплинути місцеві адміністрації та водночас обмежують характеристику соціального розвитку. Темпові показники не враховують структурних змін і міжрегіональні диспропорції соціальних та економічних систем.

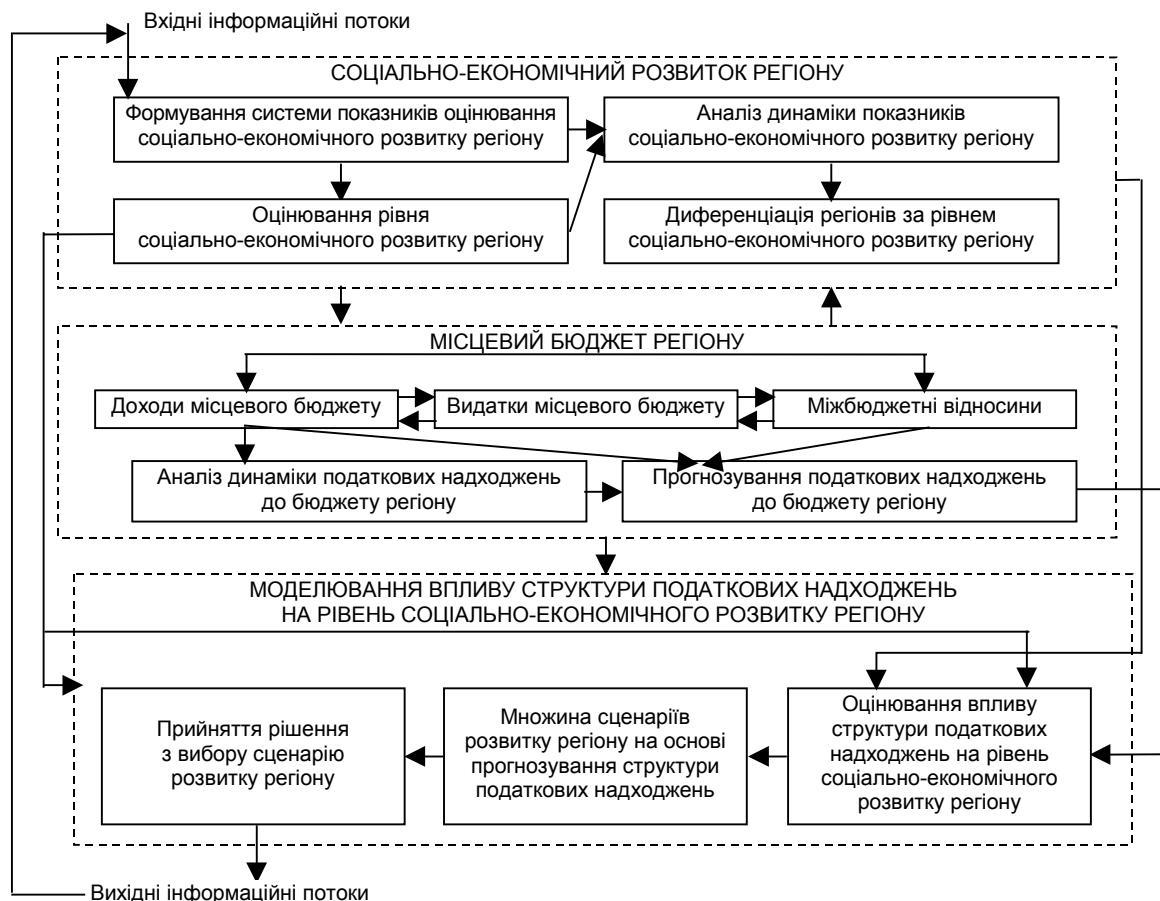

Рис. Концепція оцінювання впливу структури податкових надходжень на соціально-економічний розвиток регіону

Для формування інтегрального показника соціально-економічного розвитку регіону Кабінетом Міністрів України розроблено методику визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів. Проте практика застосування цього підходу продемонструвала його невдалість, оскільки заміна навіть одного показника суттєво впливає на рейтинг підсумкової оцінки. Таким чином, запропонований підхід розрахунку комплексної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів потребує вдосконалення.

На цій підставі запропоновано послідовність визначення інтегрального характеристичного показника соціально-економічного розвитку території на основі методики встановлення ієрархічності кількісних характеристик. Методика базується на встановленні кореляційних зв'язків між показниками і встановленні ієрархії за їх кількістю. Присвоєні вагові коефіцієнти кожному рівню ієрархії дають можливість визначити інтегральний характеристичний показник розвитку регіону. Цей показник формується для характеристики економічної та соціальної систем окремо, враховує специфічні ознаки, початковий рівень, темпи та напрями розвитку адміністративно-територіальної одиниці.

Стійкий розвиток соціально-економічної системи регіону неможливий без стабільного та своєчасного забезпечення і фінансування бюджетів регіону. Велике значення для розвитку регіонів мають місцеві бюджети, оскільки вони є джерелом фінансування освіти, культури, охорони здоров'я населення, ЗМІ, житлово-комунального господарства; з них здійснюються видатки на соціальний захист і забезпечення населення.

У Бюджетному кодексі України зазначені такі джерела доходів місцевих бюджетів: податкові та неподаткові надходження, трансферти та доходи від операцій з капіталом. Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 до цієї класифікації додаються цільові фонди як джерело доходів місцевих бюджетів. Значна частина доходів місцевих бюджетів припадає на податкові надходження, тому завдання прогнозування обсягу та структури податкових надходжень неодноразово ставилися такими вченими, як М.П. Яснопольський і В.М. Навроцький.

Визначити оптимальне співвідношення податкових надходжень у сенсі їх впливу на соціально-економічний розвиток території можливо за допомогою економетричного моделювання. Економетричне моделювання впливу справляння податків на соціаль-

но-економічний розвиток території буде по-
лягати у визначенні функціональної залеж-
ності [3, с. 174]:

$$Y(x_1, x_1, x_1, \dots, x_n) = \\ = \alpha_0 + \alpha_1 \times x_1 + \alpha_2 \times x_2 + \\ + \alpha_3 \times x_3 + \dots + \alpha_n \times x_n + U, \quad (1)$$

де $Y(x_1, x_1, x_1, \dots, x_n)$ – показник соціального
(економічного) розвитку території, що зале-
жить від питомої ваги $x_1, x_1, x_1, \dots, x_n$ податків
у загальній сумі податкових надходжень;

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_n$ – лінійні коефіцієнти, що
характеризують вплив $x_1, x_1, x_1, \dots, x_n$ подат-
ків;

α_0 – вільний член, що характеризує
вплив на обраний показник соціально-
економічного розвитку території інших фак-
торів;

U – випадкова складова моделі бага-
тофакторної лінійної регресії, що відтворює
вплив на обраний показник випадкових про-
цесів і чинників.

Однак для порівняння впливу на пара-
метр $Y(x_1, x_1, x_1, \dots, x_n)$ тільки справляння
податків достатньо трансформованої моде-
лі багатофакторної лінійної регресії, де
вплив α_0 та U розподілено між $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_n$,
які набирають вигляду $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_n$ і рівнян-
ня (1) буде таким:

$$Y(x_1, x_1, x_1, \dots, x_n) = \\ = \beta_1 \times x_1 + \beta_2 \times x_2 + \beta_3 \times x_3 + \dots + \beta_n \times x_n. \quad (2)$$

Визначають параметри $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_n$ за рі-
внянням:

$$(x' \times x)^{-1} \times x' \times y = \beta, \quad (3)$$

де y – вектор значень показника соціально-
ного (економічного) розвитку в динаміці за
періодами від 1 до k :

$$y = \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \\ y_3 \\ \dots \\ y_n \end{pmatrix}; \quad (4)$$

x – матриця значень питомої ваги над-
ходження податків $x_1, x_1, x_1, \dots, x_n$ у загаль-
ному обсязі податкових надходжень у дина-
міці за періодами від 1 до k :

$$x = \begin{pmatrix} x1_1 & x1_2 & x1_3 & \dots & x1_k \\ x2_1 & x2_2 & x2_3 & \dots & x2_k \\ x3_1 & x3_2 & x3_3 & \dots & x3_k \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ xn_1 & xn_2 & xn_3 & \dots & xn_k \end{pmatrix}; \quad (5)$$

x' – транспонована матриця значень пи-
томої ваги надходження податків $x_1, x_1, x_1, \dots, x_n$
у загальному обсязі податкових надходжень
у динаміці за періодами від 1 до k :

$$x' = \begin{pmatrix} x1_1 & x2_1 & x3_1 & \dots & xn_1 \\ x1_2 & x2_2 & x3_2 & \dots & xn_2 \\ x1_3 & x2_3 & x3_3 & \dots & xn_3 \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ x1_k & x2_k & x3_k & \dots & xn_k \end{pmatrix}; \quad (6)$$

β – матриця значень лінійних коефіцієн-
тів $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_n$:

$$\beta = \begin{pmatrix} \beta_1 \\ \beta_2 \\ \beta_3 \\ \dots \\ \beta_n \end{pmatrix}. \quad (7)$$

У пропонованій моделі x_1 – питома вага
надходжень від податку з доходів фізичних
осіб; x_2 – питома вага надходжень від плати
за землю; x_3 – питома вага надходжень від
єдиного податку на підприємницьку діяль-
ність; x_4 – плата за торговий патент на деякі
види підприємницької діяльності; x_5 – пито-
ма вага надходжень від місцевих податків і
зборів.

Для визначення сценаріїв соціально-
економічного розвитку території залежно від
структури податкових надходжень пропону-
ється застосовувати імітаційне моделюван-
ня наповнення місцевого бюджету за раху-
нок податкових надходжень. Для добору
сценаріїв розвитку регіону залежно від стру-
ктури податкових надходжень використову-
ється імітаційне моделювання наповнення
місцевого бюджету. На першому етапі мо-
делювання добирається ряд факторів, що
визначають економічний показник у вигляді
динамічного ряду, для якого досліджується
імовірність настання кожного окремого зна-
чення. На другому етапі досліджується роз-
поділ імовірностей для кожної змінної.
Знайшовши найбільше, найбільш імовірне
та найменше значення, розробляються сце-
нарії шляхом перебирання кожного аргумен-
ту та його значення. У результаті маємо
множину сценаріїв, кількість яких залежить
від особливостей моделі соціально-
економічного розвитку регіону. Потім сцена-
рії сортуються за ймовірністю їх виникнення,
утворюючи дерево сценаріїв.

На останньому етапі визначають значен-
ня показників, що характеризують стан соці-
ально-економічного розвитку регіону, влас-
тиві кожному сценарію, та аналізують дере-
во сценаріїв. Нове значення показника Y ви-
значають відповідно до зміни аргументів з
урахуванням коефіцієнтів еластичності. Та-
кий підхід дає можливість обґрунтувати так-

тику управління структурним співвідношенням обсягів податкових надходжень від різних видів податків до бюджету території.

IV. Висновки

Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону характеризується зростанням рівня залежності від податково-бюджетної політики держави. Значущим джерелом фінансування місцевих бюджетів є податкові надходження, оптимальний розподіл яких формує ефективну стратегію розвитку регіону. Використання методу сценарного моделювання дає змогу врахувати вплив невизначеності при управлінні соціально-економічним розвитком регіону. Структурне співвідношення обсягів податкових надходжень від різних видів податків і зборів приймається як повністю невизначене явище, а соціальний та економічний розвиток як явище частково визначене. Тоді виникає явище дихотомії стратегій управління структурним співвідношенням обсягів податкових надходжень з урахуванням іс-

нуючих тенденцій зміни структурного співвідношення до найбільш імовірного чи оптимального. Запропонована концепція дає змогу обрати найбільш адекватну та відповідну стратегію розвитку соціально-економічного розвитку регіону з урахуванням впливу структури податкових надходжень до бюджету регіону.

Список використаної літератури

1. Харазішвіллі Ю.М. Моделювання ефективності та інноваційності соціально-економічного розвитку Чернівецької області / Ю.М. Харазішвіллі // Збірник наукових праць ПВНЗ Буковинського університету. – 2011. – № 7. – С. 5–23.
2. Постанова Кабінету Міністрів України “Методика визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів” від 04.02.2004 р.
3. Кулинич О.І. Економічна статистика / О.І. Кулинич. – Хмельницький : Поділля, 2000. – 286 с.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2012 р.

Чабан Я.И. Концепция оценивания влияния структуры налоговых поступлений на социально-экономическое развитие региона

В статье предложено концепцию оценивания влияния структуры налоговых поступлений на социально-экономическое развитие региона, которая дает возможность выбрать наиболее адекватную и соответствующую стратегию развития социально-экономического развития региона.

Ключевые слова: *налоговые поступления, социально-экономическое развитие, прогнозирование, сценарии, местный бюджет, доходы, затраты, финансирование.*

Chaban Y. The concept of evaluating the influence of the structure of tax revenues to the social development of the region pripet

The concept of the influence estimation on tax revenues structure for social and economic development of the region, which makes it possible to choose the most adequate and appropriate strategy for socio-economic development.

Key words: *tax revenues, social and economic development, forecasting, scenario, local budget revenues, costs, financing.*